

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

על שולחן הממשלה- המלצות מדיניות למשרד לשירותי דת ד"ר שוקי פרידמן

שירותי דת ומועצות דתיות

המועצות הדתיות הם הפלטפורמה המרכזית באמצעותה ניתנים שירותי הדת לאזרחי ישראל היהודים. מבנה המועצות הדתיות - שילוב בין מועצה ציבורית-פוליטית לגוף מקצועי, כמו גם אופי השירותים הניתן על ידן, מציב בפני המשרד לשירותי דת והמועצות הדתיות עצמן אתגרים ייחודיים. לאתגרים אלו הוצעו בשנים האחרונות שורה של מענים, בהם רפורמות משמעותיות במבנה שירותי הדת, לצד רפורמות מינוריות יותר. להלן אנו מציעים שורה של הצעות לשיפור מבנה ותפקוד המועצות הדתיות, שיכולות, כך אנו סבורים, לטייב את תפקודן, במבנה הנוכחי בו הן פועלות.

1. הרכב מועצה דתית

הליך מינוי הרכב מועצה דתית כיום הוא מסורבל מאוד, והדבר מביא לעיכובים רבים בביצוע ההליך ולמניעת ייצוג של הציבור המקומי על שירותי הדת. הגורם המרכזי לסרבול הוא העובדה שכל אחד משלושת הגופים המרכיבים את המועצה הדתית יכול להטיל וטו על המינויים שהציע גוף אחר. מוצע לבטל את זכות הוטו, כך שכל גוף יידרש למסור את נציגיו למועצה, ואם הוא לא ימסור תקבע מועצת העיר לבדה את הנציגים. כמו כן, כאשר אין הסכמה בין הרבנים המקומיים על נציגם במועצה הדתית, מוצע לקבוע מנגנון של הגרלה שיקבע מי הרב שיבחר את הנציג, כדי שהדבר לא ימנע את ביצוע הרכבה של המועצה הדתית.

2. סמכויות חברי המועצה הדתית

לחברי המועצה הדתית אין כיום סמכויות ממשיות מלבד בחירה של ראש המועצה. מוצע להחיל על חברי המועצה הדתית סעיפי חקיקה הנוגעים לחבר מועצה ברשות מקומית ולחייב את ראש המועצה הדתית לאפשר להם נגישות למידע על המועצה הדתית. כמו כן, מוצע לחייב הקמת של ועדת ביקורת בכל מועצה דתית שבראשה יעמוד אחד מחברי המועצה.

3. התמקצעות: הפרדת תפקיד היו"ר והמנכ"ל

המכון הישראלי לדמוקרטיה

תפקיד ראש המועצה הדתית מהווה כיום למעשה חיבור בין תפקיד פוליטי לתפקיד פקידותי, כך שראש המועצה נבחר על בסיס פוליטי, אך משמש למעשה גם כמנהל הארגון בפועל. מוצע להפריד בין שני התפקידים כך שראש המועצה ייבחר על ידי חברי המועצה הדתית, ויכהן למעשה כסוג של יו"ר, שלא בשכר, ואילו מנכ"ל המועצה הדתית ייבחר בהליך מכרזי מסודר, הכולל דרישות סף גבוהות, ויכהן בתפקיד בשכר. מודל זה דומה למודל הקיים ברשויות מקומיות של מחזיק תיק שלא בשכר לצד מנהל מקצועי בשכר.

4. שקיפות והנגשת מידע

רמת השקיפות של המועצות הדתיות נמוכה במיוחד וכך גם רמת הנגשת המידע שלהן לציבור. לאור זאת, בדומה לרשויות מקומיות, מוצע לחייב גם את המועצות הדתיות לפרסם את הפרוטוקולים של ישיבות המועצה באתר המועצה הדתית או הרשות המקומית. כמו כן, מוצע לחייב את המועצות לפרסם באינטרנט מדי שנה את הגופים שזכו לתקצוב כספי בגין תמיכות ותרבות תורנית, וכן לפרסם פרטים על דרכי ושעות מתן השירותים.

5. הגדרת סמכויות

חלוקת הסמכויות בין הרבנות המקומית למועצה הדתית איננה מובהרת די הצורך והדבר מביא לחיכוכים רבים ולפגיעה בתפקוד המועצה הדתית. מוצע להסדיר בחוזר מנכ"ל באופן ברור את חלוקת הסמכויות בין השניים, על בסיס התייחסות לחיכוכים שנוצרו בנושאים ספציפיים ולא להתבסס על הגדרה כללית של חלוקה בין סמכויות הלכתיות לסמכויות מינהליות.

כשרות

מערך הכשרות מופעל על ידי הרבנים המקומיים באמצעות המועצות הדתיות. הסמכות לקביעת נהלי הכשרות והפעלת מערך הכשרות מתחלקת בין הרבנות הראשית למשרד לשירותי דת. אחד הכשלים המרכזיים בשוק הכשרות היום הוא העדר השקיפות בכשרות, זו שנותנת הרבנות ואלו שניתנות על ידי מותגי כשרות פרטיים, לרוב לצד כשרות של הרבנות הראשית. להלן אנו מציעים מתווה שיגביר את השקיפות בתחום הכשרות ובכך יטיב את שירותי הכשרות הניתנים בישראל.

1. פרסום נתונים על שעות השגחה

- עלויות כשרות הן אחד מרכיבי העלות בענף המזון. הכשרות של בתי אוכל ניתנת על ידי הרב המקומית באמצעות המועצה הדתית. דו"ח מחקר שערכנו (יפורסם בשבועות הקרובים) מראה כי למרות הדרישה מהמועצות הדתיות לפרט בדו"ח השנתי שלהם את היקף שירותי הכשרות שהן נותנות, רק חלק קטן מהמועצות הדתיות עושות זאת. בנוסף, גם המועצות הדתיות שמדווחות על היקף שירותי ההשגחה שהן נותנות עושות זאת לפי סטנדרט לא אחיד ובאופן שמקשה להשוות ביניהן.
- כדי לשפר את המצב, מוצע כי המשרד לשירותי דת יקבע סטנדרט אחיד וברור לדיווח על היקף שעות השגחה לפי הגדרות ברורות של קטגוריות לעסקי מזון מסוגים שונים. שנית, מוצע כי המשרד לשירותי דת יפעל כדי לחייב את כלל המועצות הדתיות לדווח על היקף שעות ההשגחה שהן נותנות על פי הסטנדרט הזה. בדרך הזו ניתן יהיה למדוד את תפוקות הכשרות במועצות דתיות שונות ולהשוות ביניהן.

2. שקיפות בכשרות

- כיום אין שקיפות באשר לסטנדרט הכשרות לפיו ניתנת התעודה, זאת הן בכשרות הרשמית של הרבנות הראשית, והן בזו הפרטית של הבד"צים. בכשרויות הפרטיות גם לא ברור תמיד מי המשגיח הנותן את הכשרות ומי עומד מאחוריה. בהעדר שקיפות, אין אפשרות לדעת מהו טיב הכשרות שנותן כל ארגון כשרות וכיצד ניתן למדוד אותו ולהעריכה. לבעלי העסקים ולצרכנים לא נותר אלא לסמוך על תדמית גוף הכשרות או על מזלם הטוב. מצב דברים זה הוא אחד הגורמים לכפל ושילוש הכשרויות. בהעדר יכולת לבחון את טיב הכשרות, על בסיס מידע ופרמטרים ברורים, נוטים צרכני כשרות וכתוצאה מכך בעלי עסקים, לרכוש כשרות נוספת על זאת הרשמית. אנו סבורים שמצב זה צריך להשתנות מקצה לקצה. אנו מציעים לחייב את כלל נותני הכשרות – רשמיים-הרבנות הראשית, כפרטיים, בשקיפות מלאה הנוגעת לכל הפרמטרים של התנהלותם, מנהליים כמקצועיים. כל נותן כשרות, יפרסם באתר ייעודי שיוקם על ידי המשרד לשירותי דת את הפרטים הבאים (רשימה לא ממצה): דרך התאגדותו; שמו של מנהלו; שמו של הרב המתווה את המדיניות שלו; המדיניות ההלכתית שלו; מדיניות הפיקוח שלו: היקף

המכון הישראלי לדמוקרטיה

נוכחות משגיחים בבתי העסק לפי סוגיהם; דרך ההעסקה של המשגיחים - על ידי נותן הכשרות או בית העסק (במקרה של נותן כשרות פרטי); שיטות העבודה של המשגיח בבית העסק.

- שקיפות מקיפה תשרת תכליות נוספות: היא תבטיח גיבושם של נהלי עבודה מסודרים במערכות הכשרות. היא תביא להתמודדות בין נותני הכשרות, שיצטרפו להצדיק את קיומם על בסיס מבחנים מהותיים הקשורים בשאלות של כשרות. השקיפות תאפשר לציבור הרחב לקבל מידע אודות סטנדרט הכשרות המוצע לו במוצרי מזון ובתי עסק ולבחור באופן מושכל את המתאים לו.

בתי הדין הרבניים

בתי הדין הרבניים הם מערכת שיפוטית מרכזית ובעלת חשיבות רבה במדינת ישראל. מהבחינה המנהלית הם הרבניים הם כיום יחידת סמך במשרד לשירותי דת. במסגרת זו, למשרד לשירותי דת אחריות מיניסטריאלית לפעילותם של בתי הדין ויכולת להביא לשיפורים גם בדרך פעילותם. עם כניסתו לתפקיד, אמר כבוד השר כי הוא מבקש לשפר את דרך מתן השירות בבתי הדין הרבניים. זהו אכן יעד ראוי וחשוב. להלן אנו מביאים המלצות ראשוניות מתוך מחקר רחב היקף שיפורסם בקרוב במסגרת המכון.

- **מערך השתלמויות לדיינים:** מוצע להקים מערך הכשרה והשתלמויות שיטתי ומסודר לדיינים, בשיתוף פעולה עם המרכז להכשרה ולהשתלמות שופטים של הרשות השופטת. מוצע לשים דגש מרכזי על הכשרה בתחומי המשפט האזרחי בתחומים הרלוונטיים לעבודת הדיינים.
- **מוצע לקדם את השקיפות בבתי הדין:** אחת הדרכים להציג את העשייה הטובה של מערך בתי הדין הוא לשקף אותה באופן ברור ונהיר לציבור. ניתן לעשות זאת באמצעות הגברת השקיפות והרחבת הדוחות השנתיים של הנהלת בתי הדין והצגת הנתונים באופן רחב ומפורט יותר. בתוך כך כדאי להציג גם נתונים תקציביים מפורטים על פעילות בתי הדין הרבניים, משך הזמן עד לסגירת תיק בנושאים השונים ועוד.